

פינלנד

(בפינית: Suomi; באנגלית: Finland). רפובליקה בצפון אירופה, שוכנת לחופי מפרצי בותניה ופינלנד המסתעפים מהים הבלטי, וגובלת בשוודיה ובנורווגיה במערב ובברית-המועצות במזרח. עד 1809 היתה פ' דוכסות שוודית, ומ-1809 עד 1917 דוכסות רוסית. ב-1917 הכריזה פ' על עצמאותה, אך במהרה פרצה בה מלחמת אזרחים בין ה'אדומים' (הקומוניסטים) ובין ה'לבנים', והשתתפו בה גם רוסיה וגרמניה. באפריל 1918 ניצחו ה'לבנים' ובאוקטובר 1920 הסתיימה המלחמה בברית-המועצות. פ' היתה מדינה דמוקרטית, והן הקומוניסטים והן התנועות הכמו-פשיסטיות, 'לפואה' (Lapua) וה'תנועה הלאומית הפטריוטית', הוצאו אל מחוץ לחוק.

בנספח הסודי לחוזה ריבנטרופ – מולוטוב, שנחתם ב-23 באוגוסט 1939, הסכימה גרמניה שפ' תהיה בתחום ההשפעה של הסובייטים. באוקטובר 1939 דרשו הסובייטים מפ' שטחים בדרום מזרחה, סמוך ללנינגרד, תמורת שטחים שיימסרו לפ' בצפון, וכן דרשו בסיס צבאי בהנגה (Hangö), שבמוצא מפרץ פינלנד. המשא-ומתן נכשל, וב-30 בנובמבר 1939 פתחה ברית-המועצות ב'מלחמת החורף'. הפינים גילו התנגדות מפתיעה מול מעצמה אדירה, שמספר תושביה היה יותר מפי 40 מאוכלוסייתה הקטנה של פ', אך במאבק בין הכוחות הלא שקולים הוכרעו, וב-12 במרס 1940 נחתם חוזה שלום ובו קיבלה פ' את דרישות הסובייטים. 'מלחמת החורף' וקריעת השטחים ממנה דחפו את פ' לשיתוף-פעולה עם גרמניה הנאצית בהתקפתה על ברית-המועצות ב-22 ביוני 1941, במטרה להשיב לעצמה את מה שנלקח ממנה ב-1940. ב-19 בספטמבר 1944 נאלצה פ' לחתום על שביתת-נשק ולהילחם בכוחות הגרמנים שעל אדמתה. בשלום פריס ב-1947 איבדה פ' שמינית משטחה, וחוייבה ליישב את הפליטים שנמלטו מהשטחים שאיבדה ולשלם פיצויים כבדים לברית-המועצות.

כל שנות המלחמה ושיתוף-הפעולה עם גרמניה הנאצית הוסיף להתקיים בפ' משטר דמוקרטי, וסוציאל-דמוקרטים השתתפו בשלטון – ה'ברית המוזרה' במחנה ה'ציר', במקביל ל'ברית המוזרה' בין מעצמות המערב הדמוקרטיות ובין ברית-המועצות הטוטליטרית.

יהודים מעטים ישבו בפ' במאות ה-16-ה-18. עיקר היישוב היהודי בפ' תחילתו באמצע המאה ה-19, ומייסדיו היו 'קנטוניסטים' – יהודים שאולצו לשרת בצבא רוסיה או שנחטפו לשירות הממושך בו. עם הקמתה של פ' העצמאית הכירה חוקתה בשוויון זכויות לכל הדתות. ערב מלחמת-העולם השנייה ישבו בפ' כ-2,000 יהודים – כ-0.05% מכלל התושבים – בהם 300 פליטים מגרמניה, מאוסטריה ומצ'כוסלובקיה. היהודים ישבו בערים הלסינקי, טורקו

(Turku) ו-ויפורי (Viipuri; כיום ויבורג – Vyborg – בשטח שסופח לברית-המועצות).

אנטישמיות לא היתה למעשה בפ', אף לא בעיצומה של המלחמה, והממשלה התנגדה להתפשטות האידיאולוגיה הנאצית. כאזרחי פ' נלחמו היהודים בצבא האדום ב'מלחמת

החורף' ב-1939-1940, וב-100 ימי הקרבות היה שיעור הנפגעים היהודים גבוה, יחסית לשיעורם באוכלוסייה. 15 חיילים יהודים נהרגו ורבים נפצעו. במלחמה בברית-המועצות ב-1941-1944 שירתו לפחות 300 יהודים בצבא פ', נשים יהודיות רבות היו פעילות ביחידות ההגנה האזרחית ושמונה חיילים יהודי קיפחו את חייהם. בדברו על כך ב-1944 בבית-הכנסת בהלסינקי, שיבח מפקד צבא פ', מרשל קרל גוסטף אמיל מנרהיים את תרומת היהודים להגנת המולדת.

בועידת ונזה נכללו יהודי פ' בתוכניות ל"פתרון הסופי", אך יהדות פ' לא נפגעה במלחמה. הנאצים לא לחצו במיוחד על הפינים בעניין 'בעיית היהודים', מכיוון שחששו להרחיק מעליהם בגללה, ולאבד את השתתפות הפינים במערכה שהיתה כה חיונית להם בחזית המזרח. בקיץ 1942 העלה הינריך הימלר את העניין בביקורו בפ'. ראש-הממשלה, יוהן וילהלם רנגל, השיב את פניו ריקם.

הימלר שאל: 'מה המצב לגבי יהודים בפ'?' עניתי לו כי בפ' חיים כמה אלפי יהודים, משפחות ואזרחים הגונים, שבניהם נלחמים בצבאנו ככל שאר הפינים, והם אזרחים הזוכים לכבוד ככל השאר. סיימתי את הכרזתי במילים: WIR HABEN KEINE JUDENFRAGE ('אין אצלנו בעיית יהודים'). אמרתי את הדברים באופן כה ברור עד שהדין בעניין זה הסתיים מיד. בעיית היהודים שוב לא נדונה עם הימלר.

ואולם, כעבור זמן מה הסכים ראש המשטרה הפינית (VALPO) ארנו אנתוני, בתכתובת עם ראש הגסטפו הינריך מילר, לגרש שמונה פליטים יהודים ששמותיהם הופיעו ברשימות ההסגרה של המשטרה הפינית. ב-6 בנובמבר 1942 הוסגרו לגרמנים בטלין שבאסטוניה 27 אסירים, 19 היו אזרחים לא יהודים מברית-המועצות ומרפובליקת אסטוניה, חמישה היו אסירים יהודים, לאחד מהם התלוו מרצונם אשתו ובנו הקטן וליהודי אחר התלווה בנו. אחד משמונת היהודים שרד. במשפטו לאחר המלחמה הסביר אנתוני את מעשהו כצעד משטרתי גרידא. רשימות ההסגרה של המשטרה הפינית כללו שמות של עוד פליטים יהודי ממרכז אירופה, אך זה היה הגירוש היחיד שהתרחש.

בראשית דצמבר 1942 פירסמה העיתונות השוודית והפינית בהרחבה את דבר הסגרת הפליטים היהודים, והדבר הפך לשערוריה גדולה. התפטרותו של קרל אוגוסט פגרהולם, שר הסעד ומדינאי בכיר של המפלגה הסוציאל-דמוקרטית, היתה קשורה בפרשה. בסופו של דבר קיבלה ממשלת שוודיה באביב 1944 את המלצת משטרת פ' לקלוט את 160 הפליטים היהודים שעדיין היו בפ'. שאר הפליטים היהודים בפ' ניצלו ושרדו עם כל אזרחי פ' בני הקהילה היהודית.